DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.01.346 **JEL classification: F62, O31, O33, L25, F23**
UDC: 330.341.1:339.92:658.8

Алла ТКАЧЕНКО
доктор економічних наук, професор,
Національний університет «Запорізька політехніка», Україна
ORCID iD: 0000-0002-1843-2579

Дмитро МАСЛОВ
аспірант,
Національний університет «Запорізька політехніка», Україна
ORCID iD: 0009-0000-0310-5287

ВПЛИВ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ НА СТИМУЛЮВАННЯ ІННОВАЦІЙНОЇ АКТИВНОСТІ ЯК ОДНОГО ІЗ КЛЮЧОВИХ ФАКТОРІВ ПІДВИЩЕННЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ НАЦІОНАЛЬНИХ ПІДПРИЄМСТВ

Анотація

Вступ. Сучасна економіка характеризується все більш впливовими процесами глобалізації, що змінюють умови функціонування національних економік та підприємств. Україна, намагаючись інтегруватися до європейського економічного простору, стикається з викликами, що виникають внаслідок глобалізаційних процесів. У цьому контексті важливим є розвиток інноваційної діяльності, яка здатна забезпечити конкурентні переваги на міжнародних ринках.

Мета. Метою статті є дослідження впливу глобалізації на інноваційну активність національних підприємств і виявлення шляхів підвищення їх конкурентоспроможності на міжнародних ринках через інтеграцію інноваційних стратегій.

Методологія. Дослідження базується на аналізі літературних джерел, порівнянні міжнародного досвіду та вивченні процесів глобалізації, а також їх впливу на розвиток інноваційної діяльності. Оцінюється взаємозв'язок між глобалізацією, інноваціями та конкурентоспроможністю підприємств в умовах сучасної економіки.

Результати. Визначено, що глобалізація створює як нові можливості, так і значні загрози для національних виробників. Виявлено важливість підтримки інноваційної активності на всіх рівнях, від підприємства до держави, що дозволяє адаптуватися до нових умов глобального ринку та забезпечити стійкі конкурентні позиції.

Ключові слова: інновації; конкурентоспроможність підприємства; глобалізація; виклики сучасного підприємства; національна економіка; ефективність; конкурентне середовище; інноваційна діяльність.

Вступ

Сучасний етап розвитку світової економіки характеризується глибокими процесами глобалізації, які безпосередньо впливають на всі сфери економічної діяльності, зокрема на підприємства різних країн. У такому контексті, важливим чинником успіху стає здатність національних економік та підприємств адаптуватися до змінюваних умов глобального

© Алла Ткаченко, Дмитро Маслов, 2025

Отримано: 20.02.2025 р. **Рекомендовано до друку:** 13.03.2025 р. **Опубліковано:** 26.03.2025 р.

Ця стаття розповсюджується на умовах ліцензії Creative Commons Attribution-NonCommercial 4.0, яка дозволяє необмежене повторне використання, розповсюдження та відтворення на будь-якому носії, за умови правильного цитування оригінальної роботи.

Як цитувати: Ткаченко А., Маслов Д. Вплив глобалізації на стимулювання інноваційної активності як одного із ключових факторів підвищення конкурентоспроможності національних підприємств. *Економічний аналіз.* 2025. Том 35. № 1. С. 346-357. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.01.346

середовища. Одним із основних інструментів цієї адаптації є інноваційна діяльність, що забезпечує конкурентні переваги на міжнародних ринках. Інновації стають тим важелем, через який країни можуть не лише підтримувати свою економічну стабільність, але й активно розвиватися, інтегруючи власну економіку до глобальних ланцюгів постачання та виробництва.

Для України, яка прагне інтегруватися до європейського економічного простору, дослідження процесів глобалізації та інновацій є надзвичайно актуальним. У цьому контексті важливо не лише вивчати міжнародний досвід, а й розробляти національні стратегії, що дозволяють ефективно використовувати потенціал інновацій для забезпечення сталого економічного зростання. При цьому, глобалізація створює не тільки нові можливості, але й значні загрози для національних виробників, що потребує належної реакції з боку держави та бізнесу.

У статті розглядається взаємозв'язок між глобалізацією, інноваційною діяльністю та конкурентоспроможністю національних підприємств, а також аналізується вплив цих факторів на економіку України. У процесі дослідження виявлено як позитивні, так і негативні аспекти глобалізації, а також запропоновані шляхи для посилення конкурентних позицій українських підприємств через інноваційні стратегії.

Це дослідження має важливе практичне значення, оскільки в умовах високої конкуренції на міжнародних ринках та глобалізаційних процесів, ігнорування цих явищ може призвести до серйозних економічних та соціальних наслідків для країни.

Мета та завдання статті

Мета статті полягає в дослідженні впливу глобалізації на розвиток інноваційної активності національних підприємств та виявленні шляхів, якими ці підприємства можуть покращити свою конкурентоспроможність на міжнародних ринках, адаптуючи свої стратегії до нових умов глобалізованої економіки.

Завдання статті:

1. Визначити основні тенденції глобалізації та їх вплив на національні економіки, зокрема на підприємства.
2. Проаналізувати взаємозв'язок між глобалізацією, інноваціями та конкурентоспроможністю підприємств у сучасних умовах.
3. Оцінити позитивні та негативні аспекти глобалізації для українських підприємств та економіки в цілому.
4. Виявити інструменти і механізми, які можуть бути застосовані для стимулювання інноваційної діяльності в Україні в умовах глобалізації.
5. Розробити рекомендації для підприємств та держави щодо інтеграції інноваційних стратегій з метою забезпечення стабільного економічного зростання та підвищення конкурентоспроможності.

Виклад основних матеріалів дослідження

Початок XXI століття можна беззаперечно визначити як епоху глобалізації та технологічного прогресу, період, коли національні економіки багатьох країн здійснюють перехід від закритих (національних) ринків до глобальних (міжнародних). Протягом перших двох десятиліть XXI століття стало очевидно, що економічна могутність країни значною мірою залежатиме від конкурентоспроможності її національних виробників на міжнародних ринках. Водночас важливим фактором залишається інноваційний потенціал країни та її виробників, адже в умовах високої конкуренції на міжнародних ринках стійку позицію здобудуть лише ті підприємства, які здатні активно впроваджувати інновації та розробляти нові інноваційні продукти.

Яскравим прикладом цього є ситуація з американською компанією US Steel, яка на початку 2024 року опинилася під загрозою поглинання японською компанією Nippon Steel. Причиною такого розвитку подій стала використання застарілої технології доменної печі в американській компанії, що не відповідає вимогам сучасних технологій виробництва сталі. До того ж, вплив фінансової кризи 2008 року та пандемії COVID-19 (2019–2020 роки) значно знизив рентабельність компанії через скорочення попиту на сталь і збільшив її

боргове навантаження. Це стало одним із факторів, що призвело до рішення продати компанію. Цей випадок наочно демонструє, що в умовах глобалізації здатність до впровадження інновацій є важливим фактором підтримання конкурентоспроможності на ринку.

Глобалізація, як зазначено вище, створює нові можливості для розвитку, відкриваючи шляхи до виходу на нові ринки, залучення іноземних інвестицій, а також обміну технологіями та досвідом з іншими країнами. Водночас вона несе певні загрози для національних підприємств, зокрема через сильнішу конкуренцію з боку іноземних виробників з вищим рівнем технологічного розвитку. Однак цей аспект може мати як позитивний, так і негативний вплив. Позитивний ефект полягає в тому, що конкуренція змушує національних виробників впроваджувати інновації та покращувати управлінські та виробничі процеси, що призводить до підвищення рівня життя населення через збільшення заробітних плат. Негативний аспект полягає в тому, що технологічно відсталі підприємства не зможуть забезпечити необхідну якість продукції за конкурентоспроможною ціною, що може призвести до занепаду національної галузі, погіршення інвестиційного клімату та збільшення рівня безробіття.

Проте перед тим як перейти до аналізу основних матеріалів дослідження, доцільно зупинитися на поняттях глобалізації та інновацій, а також розглянути погляди вчених на ці явища. Серед вітчизняних науковців, які досліджують сучасні проблеми інноваційного розвитку, варто зазначити праці таких авторів, як Храбчук І. (Hrabchuk I.), Бугайчук В. (Bugaichuk V.), Аляб'єва В. (Alyab'eva V.), Гарасимлюк М. В. (Harasymliuk M. V.) та Запішна А. С. (Zapishna A. S.), які вивчали стратегії інноваційного розвитку підприємств і теоретичні основи формування інноваційних стратегій для досягнення цілей підприємства, з акцентом на нецінові фактори. Також важливими є дослідження Горник В. Г. (Hornyk V. G.), Євмешкіна О. Л. (Yevmeshkina O. L.), Клименко О. В. (Klymenko O. V.), які аналізували глобалізацію та її вплив на підприємства, конкурентоспроможність національних економік і окремих підприємств.

Окрему увагу в своїх дослідженнях приділили Павук В. М. (Pavuk V. M.), Фляк Р. І. (Flak R. I.), Осадець В.-І. М. (Osadets V.-I. M.), Андріївський В. І. (Andrievskyi V. I.) та Бережницький В. Ю. (Berezhnytskyi V. Y.), які вивчали вплив глобалізації на конкурентоспроможність підприємств та національних економік, акцентуючи увагу на процесах, які супроводжують глобалізацію. Ще один важливий аспект глобалізації та її впливу на конкурентоспроможність підприємств розглядав Щупаківський Р. (Shchupakivskyi R.), який досліджував актуальні виклики глобалізації та можливості для державного регулювання, спрямовані на зменшення негативних наслідків цих процесів.

Всі вищезгадані науковці, серед інших, наголошують на важливості впровадження інноваційних стратегій на підприємствах, інноваційному розвитку та формуванні інноваційного потенціалу для забезпечення конкурентоспроможності на міжнародних ринках. Важливість інноваційного розвитку для українських підприємств у період глобалізації закріплена також у стратегічних планах розвитку України, зокрема в Національній стратегії до 2030 року, яка підкреслює необхідність розвитку інноваційного потенціалу для інтеграції України в глобальні логістичні ланцюги.

У сучасному контексті, глобалізація розглядається як процес посилення взаємодії між національними економіками, що виявляється в створенні та зростанні світового ринку товарів і послуг. За перші два десятиліття XXI століття глобалізація стала помітною в таких сферах, як фінанси (міжнародне кредитування, залучення фінансових ресурсів), інформаційний простір (масштабні міжнародні події, такі як війна в Україні та вибори в США), а також у політичних процесах, що включають впровадження міжнародних стандартів у повсякденну практику.

Глобалізація сприяє розвитку інноваційної діяльності, оскільки полегшує комунікацію між науковцями та сприяє обміну знаннями та технологіями. Враховуючи це, наступним кроком є розгляд інновацій і їхнього впливу на конкурентоспроможність підприємств і країн.

Інновації — це процес створення нових або покращення існуючих технологій, продуктів або процесів, який має значний вплив на економічну діяльність підприємств та країн. Інноваційна діяльність, своєю чергою, орієнтована на створення і комерціалізацію нових продуктів і послуг, що робить їх високо конкурентними на ринку.

Таким чином, на сьогодні поняття інновацій, глобалізації та конкурентоспроможності взаємопов'язані, оскільки глобалізація встановлює правила гри на міжнародних ринках, а без інновацій національні підприємства не зможуть ефективно конкурувати на цих ринках. Відповідно, інноваційний розвиток є ключем до досягнення стійких конкурентних переваг, попри підвищений ризик, що супроводжує цей процес.

Таблиця 1. Основні типи інновацій

№	Назва типу інновації	Напрям інновації	Опис інновації
1	Розробка нового виду продукції	Виробничій (товарна інновація)	Даний тип інновації характеризує винайдення нового виду продукції або вдосконалення наявних споживчих цінностей вже наявного. Тобто даний тип інновації направлений на створення блага (товару).
2	Вдосконалення структури управління	Управлінсько-організаційний	Даний тип інновації має на своїй меті вдосконалення або винайдення більш ефективних способів управління виробництвом для досягнення більш кращих результатів діяльності підприємства.
3	Розробка нового методу виробництва	Технологічний (технічна або технологічна інновація)	Даний тип інновації зосереджується на винайденні та впровадженні кращих методів виробництва продукції, що дає можливості для зниження собівартості та покращення якості товарів та послуг.
4	Заснування нового ринку збуту	Ринковий (збутовий)	Даний тип інновацій націлений на створення нових ринків для збуту продукції.
5	Освоєння джерел поставок та перевезень	Логістичний	Даний тип інновацій направлений на розвиток методів транспортування та покращення ланцюжків постачання та транспортування сировини та напівфабрикатів.
6	Розробка нових методів просування товару	Маркетинговий	Даний тип інновацій зосереджує увагу на винайденні нових методів рекламування продукції та просування її на певних ринках.

Сформовано авторами.

Інновації відіграють ключову роль у забезпеченні конкурентоспроможності підприємств, оскільки дозволяють їм отримати переваги в різних сферах їх діяльності. Розглянемо кожен з основних типів інновацій більш детально та визначимо, які переваги вони надають.

1. Виробничий (товарний) тип інновацій. Цей тип інновацій є найбільш зрозумілим і часто використовується підприємствами. В його основі лежить створення нового товару, який ще не має аналогів на ринку. Протягом певного часу новий товар буде мати мінімальну конкуренцію, що дозволяє підприємству отримати значну конкурентну перевагу. Це, своєю чергою, дозволяє отримати лідерські позиції на ринку, встановити високу ціну на товар та залучити більшу кількість споживачів,

що підвищує доходи підприємства. Важливим аспектом є також те, що новий товар часто відкриває можливості для значного розширення асортименту та диверсифікації бізнесу.

2. Управлінсько-організаційний тип інновацій. Перевага цього типу інновацій полягає у покращенні структури управління підприємством. Це включає впровадження нових підходів до організації робочих процесів, впорядкування функцій та більш ефективне розподілення ресурсів. Завдяки цьому підвищується ефективність підприємства в цілому, зменшуються витрати на управління, а також зростає здатність приймати більш обґрунтовані управлінські рішення. В результаті підприємство стає більш гнучким, здатним швидше адаптуватися до змін у ринковому середовищі та приймати стратегії, що відповідають вимогам сучасного конкурентного середовища.

3. Технологічний тип інновацій. Хоча технологічний тип інновацій не безпосередньо створює новий продукт, його вплив на виробничий процес є істотним. Впровадження нових технологій дозволяє знижувати собівартість продукції, підвищувати її якість та продуктивність виробництва. Застосування більш ефективних методів виробництва сприяє економії сировини, а також скороченню часу та трудовитрат, необхідних для виготовлення одиниці продукції. Такий підхід дозволяє підприємству значно підвищити свою конкурентоспроможність, оскільки зменшення витрат на виробництво дозволяє знижувати ціни без втрати прибутковості або ж збільшувати маржу на наявні продукти.

4. Логістичний тип інновацій. Логістичні інновації зосереджуються на вдосконаленні процесів постачання та доставки товарів. Досягнення у цій сфері дозволяють знизити витрати на транспортування сировини та готової продукції, зменшити час на доставку та зберігання. В результаті, підприємства можуть знижувати собівартість своїх товарів та поліпшувати рівень обслуговування клієнтів. Логістичні інновації є особливо важливими для компаній, які займаються масштабним виробництвом або доставкою, адже ефективне управління ланцюгами постачання дозволяє значно збільшити загальну ефективність підприємства.

5. Маркетинговий тип інновацій Маркетингові інновації орієнтовані на вдосконалення стратегій просування товарів та залучення нових клієнтів. Це може включати нові методи реклами, цінову політику, канали збуту та інші способи, які дозволяють підприємству підвищити зацікавленість споживачів у своїх товарах. Завдяки маркетинговим інноваціям підприємства можуть краще адаптувати свої продукти до потреб різних сегментів ринку, що допомагає збільшити обсяги продажів і зміцнити свою позицію на ринку.

Використання кожного з цих типів інновацій дозволяє підприємствам отримувати тактичні переваги на національному ринку, а також здобувати стратегічні переваги за умови, що національні виробники зосередяться на тих аспектах, де їх позиції на ринку є найбільш вразливими. Однак для досягнення стійких конкурентних переваг на міжнародному ринку лише одного типу інновацій буде недостатньо. Для того, щоб досягти більш стійких позицій на глобальних ринках, необхідно здійснювати комплексний підхід до впровадження інновацій, інтегруючи кілька типів інновацій одночасно.

Таким чином, кожен тип інновацій надає своєрідні переваги та можливості для підприємства, сприяючи покращенню його конкурентоспроможності на різних рівнях — від локального до міжнародного. Підприємства, що активно застосовують інновації, мають більші шанси на успішне зростання і стабільне функціонування в умовах високої конкуренції.

Для утримання конкурентних позицій на ринку підприємству не завжди необхідно робити проривні або революційні винаходи в окремих типах інновацій, чи в їх комбінації. Замість того, для стабільного утримання ринкових позицій достатньо підтримувати більшу частину з вищезгаданих типів інновацій на рівні, який визначається вимогами ринку та конкурентного середовища. Це дозволяє підприємству залишатися конкурентоспроможним та ефективно функціонувати в умовах постійних змін та інноваційних викликів.

Водночас, важливо зауважити, що для досягнення високого рівня конкурентоспроможності національних виробників не можна покладатися лише на окремі дії підприємств. Роль держави в цьому процесі є ключовою. Успішні країни, які домоглися значних результатів у підвищенні конкурентоспроможності своїх національних виробників, активно здійснювали відповідні державні політики та заходи. Це підтверджується світовим досвідом, що свідчить про важливість підтримки інноваційної активності на державному рівні через впровадження стратегічних ініціатив, фінансових та інституційних механізмів, що створюють сприятливі умови для розвитку підприємств.

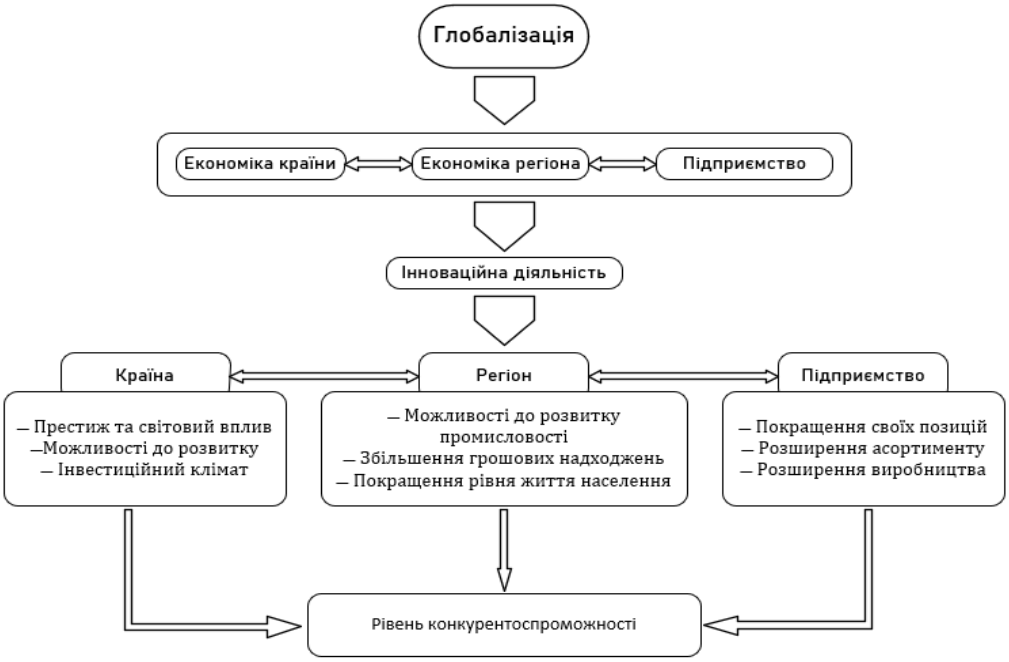

Рис. 1 Взаємозалежність глобалізації, інноваційної діяльності та конкурентоспроможності

Сформовано авторами.

Таблиця 2 містить приклади дій, які вживаються державами для стимулювання інновацій та підтримки національних виробників. Ці заходи включають як фінансову підтримку інновацій, так і створення сприятливого нормативно-правового середовища, а також сприяння інтеграції національних підприємств у глобальні ланцюги постачання та технологічного розвитку.

Таким чином, для успішного досягнення високого рівня конкурентоспроможності на міжнародному ринку, національні виробники повинні активно співпрацювати з державою, яка забезпечує необхідні ресурси, інфраструктуру та політику для розвитку інновацій. Комплексний підхід, що об'єднує зусилля як підприємств, так і держави, є ключем до сталого економічного розвитку та підвищення конкурентоспроможності на глобальних ринках.

Таким чином спираючись на все вище зазначене можна сказати, що країна яка бажає покращувати свої конкурентні переваги на міжнародних ринках та в сучасному глобалізованому світі повинна в першу чергу орієнтуватись на розвиток своєї науки та освіти, підтримувати, стимулювати та всіляко заохочувати взаємодію бізнесу з науково-технічними та навчальними закладами. Таким чином як держава так і національний виробник зможуть отримати можливості для реалізації інновацій, а разом з цим буде розширюватись і місткість ринку інновацій, що позитивно буде впливати на всіх суб'єктів економіки. І навпаки якщо ж держава не звертає увагу на ці чинники, то рано чи пізно це призведе до катастрофічних наслідків, серед яких зокрема: занепад

національного виробництва та погіршення стану національного виробника, а разом з цим і втрата свого науково-технічного потенціалу. До всього цього також додаються проблеми імпортозалежності, що перетворює державу в сировинний придаток інших більш розвинутих країн, що своєю чергою тягне за собою проблеми в економіці та надмірне накопичення державного боргу, що своєю чергою тягне за собою соціальну сферу. І підсумку ми отримуємо слабку країну та неконкурентоздатного національного виробника.

Таблиця 2. Механізми впливу на економічний розвиток: зони уваги, інструменти та ефекти

№	Зона зосередження уваги	Інструмент досягнення	Результат
1	Зосередження на освітній та науковій складовій	За допомогою підвищення загального рівня освіченості населення, стимулювання до навчання через програми та впровадження досвіду в цій сфері більш розвинутих країн	Дає можливість виховати більш компетентні кадри для виробників, що будуть підвищувати конкурентоспроможність виробництв та створювати інновації.
2	Розвитку конкретної складової	Через законодавство, та програми для бізнесу	Забезпечує здоровий конкурентний простір, що сприяє розвитку підприємств та більшої підготовленості до зовнішнього глобального середовища
3	Створення сприятливого середовища для перспективних галузей економіки	Через державні та регіональні програми	Забезпечує більш стрімкий та стабільний розвиток перспективних галузей економіки, які є характерними для певного регіону країни.
4	Стимулювання інноваційної діяльності	Через державні та регіональні програми та гранти та цільові фонди	Дає змогу для розвитку інноваційної діяльності та підвищення загального рівня конкурентоспроможності, а також сприяє оздоровленню конкурентної боротьби
5	Інформаційної складової	Через освітні програми навчальних закладів та популяризації у суспільстві	Дає більшу зацікавленість суспільства у створенні більшої колкості виробників, а також через зацікавленість суспільства стимулює державний апарат та дає карт-бланш на відповідні дії, які будуть сприяти підвищенню конкуренції в певних галузях в межах національної економіки.

Все вище наведене в тій або іншій мірі можна було побачити в економіці України, що погіршилось спочатку з гібридним вторгненням росії в 2014 році, а після і з повномасштабним вторгненням в 2022 році. Для вирішення даних проблем можна виділити декілька шляхів. У випадку України це оптимізація державних витрат, боротьба з корупцією та приведення законодавства до міжнародних норм. Дані рухи допоможуть зберегти більше коштів для інвестування їх в пріоритетні напрямки наукового розвитку та покращення бізнес середовища, що допоможе залучити іноземні інвестиції на зберегти національний капітал в

межах країни. Також слід зауважити, що проблеми, які ігнорувались протягом або яким не приділялось досить уваги 33 роки незалежності України на сьогодні та надалі можна вважати екзистенційними, так як подальше їх ігнорування може призвести до втрати незалежності.

Рис. 2 Конкурентні переваги отримані підприємством від втілення інновацій

Сформовано авторами.

Таким чином, спираючись на усе вищезазначене, можна стверджувати, що країна, яка прагне покращити свої конкурентні переваги на міжнародних ринках в умовах сучасного глобалізованого світу, повинна перш за все орієнтуватися на розвиток власної науки та освіти. Ключовим фактором для цього є стимулювання взаємодії бізнесу з науково-технічними та освітніми установами. Така взаємодія забезпечить ефективну реалізацію інновацій, що, у свою чергу, сприятиме розширенню ринку інновацій та створенню сприятливих умов для всіх суб'єктів економіки.

Активна роль держави в підтримці науки та інноваційної діяльності є критично важливою. Держава повинна створити умови для розвитку національних виробників, надавати фінансову підтримку та сприяти інтеграції бізнесу з освітніми та науково-дослідними установами. У результаті це дозволить покращити конкурентоспроможність національного виробника, знизити імпортозалежність та підвищити економічну стійкість країни на міжнародній арені.

У випадку, якщо держава не звертає належної уваги на ці ключові чинники, наслідки можуть бути катастрофічними. Відсутність підтримки національного виробництва та інноваційного розвитку призведе до занепаду економіки, втрати науково-технічного потенціалу та підвищення імпортозалежності. Це перетворить країну на сировинний придаток для розвинутих економік, що, в свою чергу, спричинить економічні труднощі, накопичення державного боргу та погіршення соціальних умов. В результаті країна опиняється в ситуації економічної слабкості, а національний виробник стає неконкурентоспроможним.

Ці процеси виявилися особливо актуальними для України, економіка якої зазнала значних труднощів через зовнішні та внутрішні чинники. Зокрема, економічний спад став наслідком гібридної війни, розпочатої Росією у 2014 році, а потім і повномасштабного вторгнення в 2022 році. Ці фактори значно погіршили стан національного виробництва та економіки в цілому.

Для подолання цих проблем Україна має кілька можливих шляхів розвитку. Один із основних кроків — це оптимізація державних витрат, боротьба з корупцією та приведення законодавства до міжнародних стандартів. Такі заходи допоможуть зберегти більше коштів для інвестування в пріоритетні напрямки наукового розвитку та покращення бізнес-середовища. В результаті це створить сприятливі умови для залучення іноземних інвестицій і допоможе зберегти національний капітал в межах країни.

Окрім того, варто зазначити, що проблеми, які були ігноровані або не отримували достатньої уваги протягом 33 років незалежності України, сьогодні стають екзистенційними для країни. Ігнорування цих проблем у майбутньому може призвести до серйозних наслідків, у тому числі до втрати національної незалежності. Тому ефективне вирішення економічних, політичних та соціальних проблем є невідкладним завданням для України, якщо вона бажає зберегти свою суверенітет і конкурентоспроможність на міжнародному ринку.

Висновки та перспективи подальших досліджень

Процеси глобалізації, які набирають все більшої сили в умовах XXI століття, безпосередньо впливають на економіку України, створюючи нові можливості та одночасно значні виклики для національних підприємств. Інноваційна діяльність, яка є основним інструментом для підтримки конкурентоспроможності підприємств, стає важливим фактором у боротьбі за лідерство на міжнародних ринках. Розглянуті в статті інноваційні стратегії та механізми їх впровадження демонструють, що для досягнення стійких конкурентних переваг на міжнародній арені підприємства мають активно взаємодіяти з науково-технічними установами, державою та міжнародними партнерами. Тільки комплексний підхід, що включає вдосконалення технологічних процесів, покращення управлінської структури, а також розвиток нових ринків збуту та маркетингових стратегій, здатний забезпечити успішне функціонування національних виробників у глобальному середовищі.

Одним із основних висновків є те, що країна, яка бажає підвищити свою конкурентоспроможність у світі, повинна орієнтуватися на інноваційний розвиток, підтримку науково-технічного потенціалу та розвиток людських ресурсів. Важливою є роль держави в створенні сприятливого середовища для розвитку інновацій, яке включає фінансову підтримку, нормативно-правову базу та стимулювання інтеграції підприємств у глобальні ланцюги постачання. У свою чергу, національні підприємства повинні активно впроваджувати нові технології, інноваційні продукти та адаптувати свої стратегії до вимог міжнародного ринку, щоб уникнути технологічної відсталості.

Однією з основних загроз є збереження низького рівня інноваційної активності в Україні, що може призвести до втрати конкурентних позицій, імпортозалежності та зниження економічної стійкості. Тому, державне сприяння інноваційній діяльності повинно стати пріоритетом для економічної стратегії країни, адже ігнорування цього фактору може мати руйнівні наслідки для національної економіки.

Подальші дослідження в цій сфері повинні бути спрямовані на вивчення практичного досвіду країн, що успішно інтегрують інновації в економіку, а також на розробку механізмів для прискореного розвитку інноваційних кластерів в Україні. Важливими є дослідження впливу глобалізації на різні галузі національної економіки, а також вивчення впливу змін у міжнародній політиці та економіці на стратегії інноваційного розвитку. Не менш важливим є аналіз ефективності державних інструментів для підтримки інноваційної діяльності та їх адаптація до сучасних умов глобалізації.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. European Commission. EU competitiveness: *Looking ahead*. 2024. URL: https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en#paragraph_47059.
2. Hrabchuk I., Bugaichuk V., Alyab'eva V. Strategy of innovative development of the enterprise. *Economy and management*. 2022. (44). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-84.
3. Harasymliuk M. V., Zapishna A. S. Developing an innovative strategy for enterprise development. Regional Economy. 2022. 105(3). P. 118–125. DOI: https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-3-13.
4. Hornyk V. G., Yevmeshkina O. L., Klymenko O. V. The influence of globalization on the implementation of state policy for ensuring the competitiveness of the Ukrainian economy. Proceedings of TNU named after V. I. Vernadsky. Series: Public Management and Administration. 2022. DOI: https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/11.
5. Pavuk V. M., Flak R. I., Osadets V.-I. M., Andrievskyi V. I., Berezhnytskyi V. Y. The impact of globalization on the national economy: Socio-political aspect. Scientific Notes of Lviv University of Business and Law. 2023. (37). P. 349-354. URL: https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/862.
6. Кабінет Міністрів України. Про затвердження Національної економічної стратегії на період до 2030 року : постанова № 179 від 03.03.2021 р. URL: https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179.
7. United Nations Development Programme. Human Development Report 2023/2024: Breaking the Gridlock. Reimagining Cooperation in a Polarized World. 2023. URL: https://report.hdr.undp.org/.
8. Shchupakivskyi R. Modern challenges of globalization and the relevance of their state regulation in the system of ensuring the competitiveness of the national economy. Economy and Society. 2021. (34). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-97.
9. Kovbatyuk M. V., Shklyar V. V. Global competition as an incentive for the development of innovative activities of enterprises. Economics and management: Collection of scientific papers. 2020. (48). P. 94-104. DOI: https://doi.org/10.32703/2664-2964-2020-48-94-104.
10. Innovation activity under conditions of economic competition. Agricultural Accounting and Finance: Educational Portal. URL: https://magazine.faaf.org.ua/innovaciyna-diyalnist-v-umovah-ekonomichnoi-konkurencii.html.
11. Ovechkina O. A., Khrapkina V. V., Shtuler I. Y. Innovative competition: Explication of concept definitions. In: Khrapkina V. V., Pichik K. V. (Eds.), Transformation of management practices in innovative development of socio-economic systems: A collective monograph. Kyiv: Publishing House «Kyiv-Mohyla Academy», 2024. P. 127–137.
12. Vlasiuk N. I. Organization of innovative activity of enterprises under martial law. Bulletin of Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences. 2024. (79). DOI: https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-79-11.
13. Klochko T. Objectives of competitive advantages and competitive competitiveness of business entities. Economy and Society. 2021. (34). DOI: https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-48.

14. Ткаченко А. М., Маслов Д. Г. Міжнародний досвід виникнення рейдерства. *Економічний вісник Державного Вищого Навчального Закладу «Український державний хіміко-технологічний університет».* 2022. № 1. С. 90-105.

15. Ткаченко А. М. Формування конкурентної стратегії авіатранспортного підприємства. *Вісник Хмельницького національного університету*. 2022. № 2, Т. 2. Економічні науки. С. 119-124.

REFERENCES

1. European Commission. (2024). *EU competitiveness: Looking ahead.* https://commission.europa.eu/topics/strengthening-european-competitiveness/eu-competitiveness-looking-ahead_en#paragraph_47059.

2. Hrabchuk, I., Bugaichuk, V., & Alyab'eva, V. (2022). Strategy of innovative development of the enterprise. *Economy and Management, 44.* https://doi.org/10.32782/2524-0072/2022-44-84.

3. Harasymliuk, M. V., & Zapishna, A. S. (2022). Developing an innovative strategy for enterprise development. *Regional Economy, 105(3),* 118–125. https://doi.org/10.36818/1562-0905-2022-3-13.

4. Hornyk, V. G., Yevmeshkina, O. L., & Klymenko, O. V. (2022). The influence of globalization on the implementation of state policy for ensuring the competitiveness of the Ukrainian economy. *Proceedings of TNU named after V. I. Vernadsky. Series: Public Management and Administration.* https://doi.org/10.32782/TNU-2663-6468/2022.6/11.

5. Pavuk, V. M., Flak, R. I., Osadets, V.-I. M., Andrievskyi, V. I., & Berezhnytskyi, V. Y. (2023). The impact of globalization on the national economy: Socio-political aspect. *Scientific Notes of Lviv University of Business and Law, 37*, 349–354. https://nzlubp.org.ua/index.php/journal/article/view/862.

6. Cabinet of Ministers of Ukraine. (2021). *On the approval of the National Economic Strategy for the period up to 2030: Resolution No. 179 dated 03.03.2021.* https://www.kmu.gov.ua/npas/pro-zatverdzhennya-nacionalnoyi-eko-a179.

7. United Nations Development Programme. (2023). *Human Development Report 2023/2024: Breaking the Gridlock. Reimagining Cooperation in a Polarized World.* https://report.hdr.undp.org/.

8. Shchupakivskyi, R. (2021). Modern challenges of globalization and the relevance of their state regulation in the system of ensuring the competitiveness of the national economy. *Economy and Society, 34.* https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-97.

9. Kovbatyuk, M. V., & Shklyar, V. V. (2020). Global competition as an incentive for the development of innovative activities of enterprises. *Economics and Management: Collection of Scientific Papers, 48*, 94–104. https://doi.org/10.32703/2664-2964-2020-48-94-104.

10. *Innovation activity under conditions of economic competition.* (n.d.). *Agricultural Accounting and Finance: Educational Portal.* https://magazine.faaf.org.ua/innovaciyna-diyalnist-v-umovah-ekonomichnoi-konkurencii.html.

11. Ovechkina, O. A., Khrapkina, V. V., & Shtuler, I. Y. (2024). Innovative competition: Explication of concept definitions. In: Khrapkina, V. V., & Pichik, K. V. (Eds.), *Transformation of management practices in innovative development of socio-economic systems: A collective monograph* (pp. 127–137). Kyiv: Publishing House «Kyiv-Mohyla Academy».

12. Vlasiuk, N. I. (2024). Organization of innovative activity of enterprises under martial law. *Bulletin of Lviv University of Trade and Economics. Economic Sciences, 79.* https://doi.org/10.32782/2522-1205-2024-79-11

13. Klochko, T. (2021). Objectives of competitive advantages and competitive competitiveness of business entities. *Economy and Society, 34.* https://doi.org/10.32782/2524-0072/2021-34-48

14. Tkachenko, A. M., & Maslov, D. G. (2022). International experience of raiding emergence. *Economic Bulletin of the State Higher Educational Institution «Ukrainian State Chemical-Technological University», 1*, 90–105.

15. Tkachenko, A. M. (2022). Formation of a competitive strategy of an air transport enterprise. *Bulletin of Khmelnytskyi National University, 2(2). Economic Sciences*, 119–124.

Alla Tkachenko, Doctor of Economics, Professor, National University "Zaporizhzhia Polytechnic", Ukraine
Dmytro Maslov, PhD Student, National University "Zaporizhzhia Polytechnic", Ukraine

The impact of globalization on stimulating innovation activity as a key factor in enhancing the competitiveness of national enterprises

Abstract
Introduction. The modern economy is increasingly shaped by globalization processes that alter the operational conditions for national economies and enterprises. Ukraine, striving for integration into the European economic space, faces various challenges arising from globalization. In this context, the development of innovation activity becomes crucial for achieving competitive advantages in international markets.
Purpose. The aim of the article is to investigate the impact of globalization on the innovation activity of national enterprises and to identify ways of enhancing their competitiveness in global markets through the integration of innovative strategies.
Methodology. The study is based on a comprehensive analysis of academic literature, a comparative examination of international practices, and an exploration of globalization processes and their influence on the development of innovation. The interconnection between globalization, innovation, and enterprise competitiveness in the modern economy is evaluated.
Results. It has been established that globalization generates both new opportunities and significant threats for domestic producers. The research highlights the importance of supporting innovation activity at all levels — from individual enterprises to national policy — which enables adaptation to the evolving global market conditions and ensures sustainable competitive positioning.

Keywords: innovation; enterprise competitiveness; globalization; modern business challenges; national economy; efficiency; competitive environment; innovation activity.

Cite as: Tkachenko, A., and Maslov, D. (2025). The impact of globalization on stimulating innovation activity as a key factor in enhancing the competitiveness of national enterprises. *Economic analysis,* 35 (1), 346-357. DOI: https://doi.org/10.35774/econa2025.01.346